

Nr 100

Utlåtande i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1968/69 till bostadsbyggande m. m. jämte motioner.

(3:e avd.)

Propositionen

I propositionen nr 1, bilaga 13, har Kungl. Maj:t (punkterna D 1—D 4, s. 118—122, D 8—D 10, s. 124—132, IV: 2—IV: 4, s. 135—161 och V: 2, s. 164—165) under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1968 föreslagit riksdagen att

A. på driftbudgeten

a) för budgetåret 1968/69 anvisa

1. till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 6 434 000 kr.,
2. till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 527 000 kr.,
3. till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 819 000 kr.,
4. till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 680 000 kr.,
5. till Räntebidrag ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.,
6. till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.,
7. till Byggnadsforskning ett anslag av 2 200 000 kr.,

b) godkänna de ändringar av bestämmelserna om förbättringslån som departementschefen förordat,

c) medge att räntefria förbättringslån beviljas med högst 125 000 000 kr. under år 1968 och 100 000 000 kr. under år 1969,

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under c) upptagna ramen för långivningen under år 1968,

B. på kapitalbudgeten

I. under statens utlåningsfonder

a) medge att bostadslån för nybyggnad beviljas under år 1968 för högst 89 000 lägenheter och intill ett belopp av 1 890 000 000 kr. samt under vardera av åren 1969 och 1970 för högst 89 000 lägenheter,

b) medge att beslut om bostadslån för ombyggnad samt räntebärande förbättringslån beviljas intill ett belopp av 170 000 000 kr. under vardera av åren 1968 och 1969,

c) medge att förhandsbesked om bostadslån för hus som skall byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1968—1973,

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att, under de förutsättningar som departementschefen angivit i statsrådsprotokollet, besluta om utökning av de under a) och b) upptagna ramarna för långivningen under år 1968 samt ramen under c),

e) medge att de under a) och c) upptagna ramarna i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer får fördelas på annat sätt än i antal lägenheter,

f) godkänna av departementschefen framlagda förslag i fråga om villkoren för vissa äldre lån,

g) för budgetåret 1968/69 anvisa

1. till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 1 600 000 000 kr.,

2. till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,

3. till Lånefonden för kommunala markförvärv ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.,

II. under fonden för låneunderstöd för budgetåret 1968/69 till Räntefria lån till bostadsbyggande anvisa ett investeringsanslag av 32 000 000 kr.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 4 av herr *Werner* och II: 7 av herr *Hermansson m. fl.* vari — såvitt nu är i fråga — föreslagits att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t förorda att en snabb utbyggnad av boendeservicen stimuleras genom gynnsamma låne- och bidragsvillkor,

dels de likalydande motionerna I: 108 av fru *Diesen* och II: 154 av herr *Thylén m. fl.* vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att 1967 års arbetsgrupp för servicefrågor erhåller uppdrag att utreda och framlägga förslag om lånebestämmelser för serviceanordningar i bostadsområden,

dels de likalydande motionerna I: 110 av herr *Svenungsson* och II: 153 av herr *Krönmark* vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående främjandet av bostadsbebyggelsen på den egentliga landsbygden,

dels de likalydande motionerna I: 164 av herr *Werner* och II: 218 av herr *Karlsson* i Huddinge *m. fl.* vari föreslås, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till statlig totalfinansiering

av bostadsbyggandet, exempelvis genom inrättandet av en statlig bostadsbank,

dels de likalydande motionerna I: 165 av herr *Werner* och II: 217 av herr *Hermansson m. fl.* vari föreslagits att riksdagen måtte besluta,

1) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om följande:

a) en inventering och utredning av de faktorer som skapar det höga kostnadsläget inom bostadsproduktionen,

b) utredning av frågorna om en vidgad samhällelig-kooperativ produktion av byggnadsmaterial,

c) uppdrag åt kungl. bostadsstyrelsen att utarbeta rekommendationer beträffande prisbilligt och ändamålsenligt byggnadsmaterial avsedda att tillställas de kommunala myndigheterna och de byggande företagen,

d) utarbetande av förslag att förelägga riksdagen rörande bestämmelser som tillförsäkrar de allmännyttiga, fackliga och kooperativa byggföretagen prioritering vid kommunernas fördelning av byggkvoter,

e) utarbetande av restriktiva regler för förhindrande av onödig rivning av bostadshus, samt

2) att medge att bostadslån för nybyggnad beviljas under år 1968 för högst 90 000 lägenheter med erforderligt belopp, samt under år 1969 92 000 lägenheter, för år 1970 94 000 lägenheter samt för år 1971 97 000 lägenheter, varvid erforderliga förslagsanslag måtte beviljas,

3) att medge att förhandsbesked om bostadslån för hus som skall byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder meddelas för högst 15 000 lägenheter under vart och ett av åren 1968—1973,

4) att riksdagen måtte uttala som sin mening att, när så befinnes lämpligt, fördelningen på län och kommuner av det statsbelånade bostadsbyggandet försöksvis får göras på annat sätt än i antal lägenheter,

dels de likalydande motionerna I: 225 av herrar *Dahl* och *Magnusson* och II: 286 av herr *Gustafsson* i Uddevalla *m. fl.* vari hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att vad i motionerna anförts måtte beaktas vid avvägningen av bostadsbyggandets kvotering,

dels de likalydande motionerna I: 322 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 415 av herr *Hedlund m. fl.* vari hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om ett program för realiserandet av riksdagens år 1965 antagna målsättning om byggande av en miljon lägenheter under perioden 1965—1974,

att riksdagen måtte medge att lån skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och därvid uttala att en sådan ökning av byggandet utöver minimiramen om 95 000 lägenheter bör eftersträvas att antalet igångsättningar inte underskrider det under år 1967 uppnådda,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte tillkännage vad i motionerna anförts angående en aktiv lokaliseringspolitikets betydelse för balansen på bostadsmarknaden,

att riksdagen måtte uttala sig för bibehållande av en särskild kvot för senare fördelning i enlighet med vad i motionerna anförts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om åtgärder för att få till stånd ett bättre underlag för den regionala fördelningen och att skäliga hänsyn tas till det förhållandet att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet är nödvändiga även på orter som inte statistiskt räknas som expansiva,

att riksdagen måtte besluta att samarbetsnämnds beslut angående fördelning av bostadslånemedel mellan i kommunblocket ingående kommuner inte utan att synnerligen starka skäl föreligger må ändras av länsmyndighet då de i blocket ingående kommunerna är överens om fördelningen,

att riksdagen måtte besluta att kommunerna skall erhålla särskilda kvoter för pensionärsbostäder och studentbostäder utanför den övriga lägenhetstilldelningen avpassade efter antalet åldringar respektive studenter i vederbörande kommun,

att riksdagen i avvaktan på ytterligare utredning ej må medge att ramarna för det statsbelånade bostadsbyggandet får fördelas på annat sätt än i antal lägenheter, dock att Kungl. Maj:t bemyndigas bedriva försöksverksamhet med fördelning efter lägenhetsyta och att erfarenheterna av denna försöksverksamhet redovisas för riksdagen,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning syftande till en sådan inriktning av samhällets bostadspolitik att man stimulerar uppkomsten av en bebyggelse som fyller de miljökrav och de krav på bostädernas utformning som redovisas i motionerna,

att riksdagen för att stimulera produktionen av småhus måtte medge att övre lånegränsen för statligt lån för småhus som bebos av låntagaren höjs till 95 % och till 90 % för enskilt ägda flerfamiljshus samt godkänna vad som i motionerna anförts angående kommunal borgen,

att den undre gränsen för de statliga bostadslånen höjs från 70 till 75 %,

att riksdagen måtte besluta att förbättringslån må kunna utgå till de låginkomstgrupper som fram till den 1 juli 1966 var berättigade till sådana lån, samt

att riksdagen i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 324 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 428 av herr *Wedén m. fl.* vari hemställts att riksdagen måtte

1) godkänna riktpunkter för ett ordinarie bostadsbyggnadsprogram innebärande igångsättning av

för 1968	100 000	lägenheter +	10 000	konjunkturreserv
» 1969	103 000	»	+ 10 000	»
» 1970	108 000	»	+ 10 000	»
» 1971	112 000	»	+ 10 000	»
» 1972	115 000	»	+ 10 000	»

2) beträffande bostadsbyggandets struktur och geografiska fördelning i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala

a) att erforderliga åtgärder bör vidtas för att successivt öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen, vilket den väntade utvecklingen av efterfrågan motiverar, med en riktpunkt tills vidare att uppnå 40 % 1972, och vidare att den ökning av den totala produktionen, som ovan framlagda program innebär, alltså i första hand bör komma småhusbyggandet till godo,

b) att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planeringsresurser och med större målmedvetenhet bör inriktas på områden där bostadsbristen är störst eller eljest skulle bli besvärande samt att ansträngningar bör göras för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringpolitik, som ger sysselsättning utanför dessa områden,

3) besluta att räntan på nu amorteringspliktiga tilläggs lån skall fastställas till 6 % mot nuvarande 4 % samt att denna subventionsminskning skall träda i kraft fr. o. m. den 1 juli 1968,

4) medge Kungl. Maj:t att på försök fördela det statsbelånade bostadsbyggandet på annat sätt än i antal lägenheter och efter eventuell sådan försöksverksamhet redovisa erfarenheterna för riksdagen,

5) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att bostadsstyrelsen får generellt bemyndigande att fördjupa det statliga bostadslånet,

6) beträffande den statliga bostadslångivningen

a) höja den undre gränsen för de statliga bostadslånen, från 70 till 75 %,

b) fastställa den övre lånegränsen i fråga om lån till kommun eller allmännyttigt bostadsföretag till 100 % av låneunderlaget under förutsättning att kommun ställer borgen för bostadslånen mellan 95 och 100 %,

c) fastställa den övre lånegränsen för småhus som bebos av låntagaren till 95 % av låneunderlaget,

d) fastställa den övre lånegränsen för enskilt ägda flerfamiljshus till 90 % av låneunderlaget,

e) tillstyrka att ett låneunderlag skall utgöra ett och samma belopp, beräknat i överensstämmelse med av bostadspolitiska kommittén förordade grunder,

dels de likalydande motionerna I: 327 av herr Enarsson m. fl. och II: 695 av herrar Bengtson i Solna och Adolfsson vari hemställt, att riksdagen måtte besluta fastställa den övre lånegränsen för statliga lån till bostadsändamål till 90 % av låneunderlaget, oavsett förvaltningsform, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av möjligheterna att öka andelen småhus i nyproduktionen,

dels de likalydande motionerna I: 328 av herr Enarsson m. fl. och II: 402 av herr Adolfsson vari hemställt att riksdagen måtte avslå förslaget om anslag till lånefonden för kommunala markförvärv,

dels de likalydande motionerna I: 331 av herr Paul Jansson och II: 406

av herrar *Blomkvist* och *Odhe* vari hemställda att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att pröva huruvida fördelar kan vinnas genom bostadslåneramens fördelning i finansiella termer i stället för i antal lägenheter,

dels de likalydande motionerna I: 333 av herr *Axel Kristiansson m. fl.* och II: 405 av herr *Antonsson m. fl.* vari hemställda att riksdagen vid sin behandling av Lånefonden för bostadsbyggande måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att igångsättning av småhusbyggen tills vidare måtte medges utöver vad som följer av bostadsbyggnadsplanen i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 460 av herrar *Enarsson* och *Lundberg* och II: 580 av fröken *Ljungberg m. fl.* vari hemställda att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i bostadslånekungörelsen att vad som anförts i motionerna beaktas,

dels de likalydande motionerna I: 552 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 716 av herr *Hedlund m. fl.* vari hemställda att riksdagen måtte besluta att räntan på nu amorteringspliktiga tillägglån skall fastställas till 6 procent mot nuvarande 4 procent samt att denna subventionsminskning skall träda i kraft fr. o. m. den 1 juli 1968,

dels de likalydande motionerna I: 562 av herr *Hansson* och II: 722 av herr *Lindkvist* vari hemställda sålunda, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att Kungl. Maj:t måtte pröva sådan ändring av bestämmelserna för bostadslån, att avskrivningsmöjligheter skapas för genom i motionerna angivna förhållanden uppkommen brist,

dels de likalydande motionerna I: 563 av herr *Hansson* och II: 723 av herr *Lindkvist m. fl.* vari föreslagits, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om åtgärder för att befrämja en större produktion av och efterfrågan på lägenheter med uthyrningsrum,

dels de likalydande motionerna I: 564 av herr *Hansson* och II: 574 av herrar *Hugosson* och *Allard* vari hemställda, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att en utredning snarast tillsätts med uppgift att undersöka vilka åtgärder som kan vidtas för att nedbringa boendekostnaderna i områden där sanering och stadsförnyelse äger rum,

dels de likalydande motionerna I: 567 av herr *Lidgard* och II: 729 av herr *Petersson m. fl.* vari hemställda att riksdagen måtte besluta att räntan på nu amorteringspliktiga tillägglån från den 1 juli 1968 skall utgöra 6 %,

dels de likalydande motionerna I: 574 av fru *Elvy Olsson m. fl.* och II: 724 av fru *Nettelbrandt m. fl.* vari hemställda, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar att den övre gränsen för statlig belåning för s. k. servicehus *dels* för bostadskomplementen sätts till 100 % för samtliga kategorier av bostadsföretag, *dels* för servicehusets övriga delar sätts till 95 % för enskilda bostadsföretag,

dels motionen II: 86 av herr *Berglund* vari hemställda, att riksdagen måtte

besluta att hos Kungl. Maj:t begära en sådan förändring av kvotfördelningen att större möjligheter beredes de enskilda kommunerna att utom den tilldelade ordinarie byggnadskvoten även kunna i vissa lägen erhålla behövlig tilläggskvot,

dels motionen II: 216 av herr *Gustafsson* i Borås vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att normerna för den statliga bostadslånegivningen ändras så, att statliga lån medges intill 20 % av låneunderlaget i enskilt ägda flerfamiljshus,

dels motionen II: 220 av herr *Sjönell* vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för att, i första hand i bostadsbristorterna, särskilda expertnämnder tillsätts för att inventera möjligheterna att ianspråktaga det äldre bostadsbeståndets vinds- och källarutrymmen för bostads- respektive lagerändamål samt om skapande av möjligheter för fastighetsägare att erhålla statliga »moderniseringslån» för erforderliga ombyggnader,

dels motionen II: 290 av herr *Mattsson m. fl.* vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att kommuner inom turist- och fritidsområden måtte erhålla en så stor andel av bostadskvoten att man inom kommunen utöver det normala tillskottet av helårsbostäder också erhåller möjlighet att nybygga helårsbostäder i motsvarande grad som helårsbostäder övergår till fritidsbostäder, i enlighet med vad i motionen anförts,

dels motionen II: 408 av herr *Börjesson* i Glömminge vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att förbättringslån må kunna utgå till de låginkomstgrupper som fram till den 1 juli 1966 var berättigade till sådana lån,

dels motionen II: 424 av herr *Martinsson m. fl.* vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionens avsnitt om bostadsförsörjningen måtte i en skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* begära en ökning av tvårumslägenheternas andel av nyproduktionen i flerfamiljshus under en övergångs- och prövotid av tre år, *dels ock* begära en utredning inom Kungl. Maj:ts kansli om s. k. flexibelt byggande.

Tredje lagutskottet behandlar i sitt utlåtande nr 41 propositionen nr 9 rörande ändrad lydelse av förordningen angående byggnadsforskningsavgift.

Utskottets yttrande

Riktlinjer för bostadsproduktionen m. m.

Statsmakterna har antagit och senast vid 1967 års riksdag bekräftat riktlinjer för bostadsproduktionen under den närmaste planeringsperioden.

Förslaget i motionerna I: 324 och II: 428 i fråga om *bostadsbyggandets geografiska fördelning* att riksdagen uttalar sig för en inriktning med större målmedvetenhet på områden där bostadsbristen är störst eller eljest skulle bli besvärande torde innebära en anslutning till de av statsmakterna

antagna riktlinjerna. Då fördelningsbesluten enligt utskottets mening också följer dessa principer får föreslaget uttalande anses obehövt.

En riksdagens hemställan att skäligen hänsyn tas till det förhållandet att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet är nödvändiga även på orter som inte statistiskt räknas som expansiva föreslås i motionerna I: 322 och II: 415. Då förslaget — med hänsyn till att motionärerna delar uppfattningen att bostadsbyggandet bör öka i orter med bostadsbrist och i orter med ett expanderande näringsliv — inte torde avse ett avsteg från gällande riktlinjer är ett riksdagens uttalande obehövt. Invändningar har inte heller framförts om att fördelningsbesluten inte följer antagna riktlinjer.

Motionerna I: 110 och II: 153 samt II: 290 avstyrks med hänvisning till utskottets utlåtande i frågorna till 1967 års riksdag (SU 1967: 100, s. 14).

I fråga om *inriktningen på lägenhetstyper* erinrade utskottet år 1967 (SU 1967: 100, s. 14 och 15) om att 1966 års riksdag godkänt principer som innebar att den fördelning mellan små och stora lägenheter som utvecklats under senare år i allt väsentligt borde bibehållas de närmaste åren. Det underströks att en alltför ensidig inriktning på lägenheter med färre rum kunde medföra bristfenomen av annan art. Inom en given resursram var det mer angeläget att öka antalet rum än golvytan per rum. Möjliga standardhöjningar borde hellre tas ut i form av ett ökat rumsantal än genom en höjning av utrustningsstandarden.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet (s. 154) anfört att kostnadsökningarna för nybyggda bostäder till större delen hänför sig till en ökning av lägenheternas standard i fråga om såväl yta som utrustning och bostadskomplement. Den kraftigaste ökningen av genomsnittsytan i statligt belånade flerfamiljshus såväl för samtliga lägenheter som för varje lägenhetstyp ägde rum fram till år 1964. Därefter har ökningen gått långsammare. Ökningen av genomsnittsytan för lägenhet beror till inte oväsentlig del på en ökning av rumsytorna. Mot bakgrund därav stryks under att återhållsamhet i fråga om rumsytorna är starkt befogad för att byggnadskostnaderna skall kunna begränsas. Utskottet ansluter sig till denna med antagna riktlinjer förenliga bedömning med framhållande av att mycket ännu kan vara att vinna i fråga om boendevärdet genom användning i större utsträckning bl. a. av mer funktionsstuderade planlösningar.

Med hänsyn till nyssnämnda bedömande kan utskottet inte tillstyrka motionen II: 424 i vad den avser ökad andel tvårumslägenheter.

Syftet med motionerna II: 424 samt I: 563 och II: 723 i fråga om lägenheter med *uthyrningsrum* respektive om *flexibelt byggande* torde kunna i viss mån tillgodoses inom bostadsstyrelsens och byggforskningens verksamhet. De lokala variationerna i fråga om behovet av uthyrningsrum torde dock göra generella slutsatser omöjliga. Ytterst svarar kommunerna för

att byggandet anpassas till den lokala behovsstrukturen. Utskottet avstyrker motionerna i dessa delar.

Såvitt rör *fördelning på hustyper* har statsmakterna ansett att denna fördelning bör ankomma på vederbörande lokala instanser i den mån inte låneanspråken kan tillgodoses inom disponibla ramar. I fråga om fördelningen mellan småhus och flerfamiljshus har i motionerna I: 324 och II: 428 föreslagits ett riksdagens uttalande för åtgärder i syfte att successivt öka småhusbyggandet med riktpunkt tills vidare att detta byggande uppnår 40 % av produktionen år 1972, innebärande att ökningen av den totala produktionen i första hand bör komma småhusbyggandet till godo. Motionerna I: 327 och II: 695 innefattar förslag om utredning för att öka andelen småhus i nyproduktionen.

Bostadsbyggnadsutredningen har i sitt sista betänkande Höga eller låga hus? (SOU 1967: 30) kartlagt och belyst avvägningen mellan flerfamiljshus av olika typ. Valet mellan småhus och flerfamiljshus behandlades i utredningens huvudbetänkande Höjd bostadsstandard (SOU 1965: 32).

Utskottet som senare tar upp frågor om bostadslånevillkoren för olika hustyper har inte funnit anledning att förorda ett riksdagens uttalande som syftar till att uppnå viss proportionell fördelning för riket mellan småhus och flerfamiljshus. Fördelningen måste alltid ta hänsyn till varierande lokala behov och produktionsläget. Ett föreslaget uttalande skulle även få ett inte önskvärt samband med och kunna bli ledande för den geografiska fördelningen mellan tätorter och landsbygd. Nuvarande ordning bör alltså bestå. Utskottet avstyrker bifall, såvitt nu är i fråga, till motionerna I: 324 och II: 428 samt I: 327 och II: 695.

Till fördelningen på hustyper anknyter *miljöfrågorna* i bostads- och byggelseplaneringen. Allmän enighet råder om vikten av att miljöfrågorna allvarligt beaktas, något som också sker både i plan- och länesammanhang. I motionerna I: 322 och II: 415 förordas utredning om en sådan inriktning av bostadspolitiken att miljöfrågorna ytterligare beaktas.

Från skilda håll har förslag och handlingsprogram i frågan lagts fram och gett upphov till en konstruktiv debatt. En målsättning för kraven kan på sådant sätt komma att konkretiseras och även få uttryck i kommunala eller regionala åtgärder. Utredningskravet i motionerna I: 322 och II: 415 har angetts avse ytterligare forskning och en samordning och presentation av redan åstadkomna forsknings- och utredningsresultat.

I den förra delen torde motionerna kunna anses tillgodosedda genom den föreslagna ytterligare höjningen av byggnadsforskningsavgiften och de därmed skapade forskningsresurserna, vilka även kommer att tjäna motionärernas syften. En sammanfattning och översikt skulle kunna vara värdefull även för den fortsatta debatten men bör enligt utskottets mening inte uppdra åt en särskild statlig utredning, varför motionerna därom avstyrks.

Förslag som har samband med målet att nå balans på bostadsmarknaden läggs fram i motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428, vari föreslås riksdagsuttalanden som understryker behovet av ytterligare *lokaliseringpolitiska insatser* för att minska efterfrågan i främst storstadsområdena.

Gällande riktlinjer för lokaliseringsstödet beaktar också denna följd av att arbetstillfällen skapas i tätorter utanför storstäderna. Ett bifall till motionsförslagen skulle inte tjäna något ändamål. Sett ur fördelningssynpunkt bör även erinras om att lokaliseringpolitiska insatser vid nyetablering ofta framkallar behov av nya bostäder, ett behov som skall beaktas i enlighet med utskottets av 1965 års riksdag godkända uttalande (SU 1965: 38, s. 10) om angelägenheten av att vid den regionala fördelningen också ta hänsyn till de näringspolitiska betingelserna och samhällets lokaliseringpolitiska mål. Utskottet avstyrker motionerna i denna fråga.

Regler som kan motverka *obefogad rivning* ligger i bestämmelserna om tillståndstvång för byggnadsarbete varför motionerna I: 165 och II: 217 är delvis tillgodosedda i denna del. Förslaget till ny hyreslagstiftning liksom de förra året genomförda ökade möjligheterna att få bostadslån för förbättring av flerfamiljshus är vidare ägnade att främja ombyggnad i stället för rivning.

I motionen II: 220 framställda förslag om *inventering av ombyggnadsmöjligheter* i det äldre bostadsbeståndet torde få beaktas inom ramen för bostadsstyrelsens instruktionsenliga uppgifter. Någon riksdagens åtgärd i frågan, vars ändamålsenlighet är svårbedömbär, anser utskottet inte erforderlig.

Produktionsfrämjande åtgärder

Ett i motionerna I: 324 och II: 428 framfört bostadsbyggnadsprogram som utskottet senare behandlar innebär och förutsätter en generell *förlängning av planeringsperioden* från vanligen tre till fem år. Utskottet erinrar om att ramarna för förhandsbesked redan omfattar fem år och att motionernas kostnads- och resursaspekter därigenom till största delen är tillgodosedda. Utskottet erinrar även om den numera lagfästa (3LU 1967: 43, s. 22) skyldigheten för kommun som Kungl. Maj:t bestämmer att upprätta femåriga bostadsbyggnadsprogram. Syftet med motionsförslaget är därigenom i väsentliga delar tillgodosett. Detta gäller även motionerna I: 165 och II: 217, i vad de avser en fyraårig planeringsperiod.

Motionerna I: 322 och II: 415 innehåller förslag att hos Kungl. Maj:t begära ett *program för tiden till och med år 1974* som skall utvisa hur produktionsmålet — en miljon nya lägenheter på tio år — skall uppnås. Planen skall enligt motionerna sålunda inte endast utgöra en utbyggnad av de nuvarande minimiramarna utan en plan för den samlade igångsättningen. Utskottet erinrar om att en sådan plan lagts fram av bostadsstyrelsen. Den

ekonomiska utvecklingen måste dock bli avgörande för genomförandetakten. Då storleken av de konjunkturbetingade ökningarna utöver minimiplanerna inte låter sig fastställas skulle det i motionerna förordade programmet inte ha någon reell funktion. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Departementschefen har mot bakgrund av de ökande genomsnittsytorna för lägenhet och för rum tagit upp frågan om *fördelning av låneramen i andra termer* än i antal lägenheter (prop. s. 154) och därvid angett alternativ med fördelning i finansiella termer eller i yta. Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att om så visar sig lämpligt låta fördelningen på län och kommuner försöksvis uttryckas på annat sätt än i lägenhetstal.

I motionerna I: 322 och II: 415 förordas som i propositionen att med ett definitivt beslut bör anstå och vidare att ett Kungl. Maj:ts bemyndigande att försöksvis tillämpa annan fördelningsgrund inskränks till fördelning efter yta med förutsatt redovisning av försöksverksamheten för riksdagen. I motionerna I: 165 och II: 217 samt I: 324 och II: 428 föreslås att Kungl. Maj:t erhåller begärt bemyndigande, varvid i de två sistnämnda motionerna förutsätts redovisning av resultaten. Slutligen föreslås i motionerna I: 331 och II: 406 riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära prövning av fördelarna med en fördelning i finansiella termer.

Som i statsrådsprotokollet redovisats har skäl anförts mot en fördelning i finansiella termer. En fördelning i yta har i en sådan jämförelse vissa fördelar. Vid sådant förhållande — och då redovisning av försöksverksamheten givetvis måste förutsättas före ett definitivt beslut — har utskottet ingen erinran mot att Kungl. Maj:ts begäran godkännes i den form som i motionerna I: 322 och II: 415 förordas och sålunda avseende försök med fördelning efter yta. Därmed får även motionerna I: 165 och II: 217 samt I: 324 och II: 428 i denna del anses tillgodosedda. En försöksverksamhet i sålunda förordad form tillgodoser även de syften som ligger bakom förslaget i motionerna I: 331 och II: 406.

I motionerna I: 165 och II: 217 tas upp vissa frågor som har samband med *produktionskostnadsutvecklingen*. Vad i motionerna anförts om inventering och utredning av de faktorer som föranlett stegringen av produktionskostnaderna är i inte oväsentliga delar tillgodosett genom bostadsstyrelsens undersökningar. Bl. a. det behandlade förslaget om metoder för fördelning av låneramen har samband därmed. Resultatet av vidtagna och föreslagna åtgärder bör här avvaktas. Frågorna om en vidgad samhällelig-kooperativ produktion av byggnadsmaterial får prövas i annat sammanhang och berör även faktorer som är föremål för behandling inom byggindustrialiseringsutredningen. Frågan om rekommendationer angående byggnadsmaterial har ett visst samband med de av 1967 års riksdag godkända principerna för åtgärder för att främja ett rationellt byggande (SU 1967: 100, s. 31 och 32). Turordningen inom kommunerna bör fortfarande vara en kommunal angelägenhet. Motionerna bör i dessa delar inte föranleda till föreslagen åtgärd.

2* — *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 6 saml. Nr 100*

Utskottet har ingen invändning mot Kungl. Maj:ts förslag att ytterligare höja *byggnadsforskningsavgiften* och hänvisar i denna del till tredje lagutskottets utlåtade nr 41.

Bland de åtgärder som vidtas för att främja ett rationellt byggande ingår som en väsentlig faktor systemet med förhandsbesked om bostadslån vilket kommer till uttryck i den särskilda femåriga *planeringsramen för industriellt byggande*. I propositionen (s. 152 och 153) redovisas hittills vunna erfarenheter. Kungl. Maj:t föreslår att planeringsramen även nu fastställs till 10 000 lägenheter att avse varl och ett av åren 1968—1973 samt att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vidga ramen om det skulle visa sig behövt. Utskottet anser att denna hemställan bör bifallas. Med hänsyn härtill och mot bakgrund även av vad departementschefen anfört kan ett bifall till motionerna I: 165 och II: 217 om en vidgning av ramen att avse 15 000 lägenheter årligen inte anses erforderligt.

De med produktionskostnaderna sammanhängande *boendekostnaderna i saneringsområden* tas upp i motionerna I: 564 och II: 574 där utredning föreslås. Enligt vad utskottet erfarit har utredningar om frågor i samband med bostadsförnyelse redan tidigare aktualiserats inom statens råd för byggnadsforskning. En särskild kommitté har nyligen konstituerats. Något riksdagens initiativ är därför inte behövt.

Statens stöd till bostadsfinansieringen

I motionerna I: 164 och II: 218 föreslås att riksdagen begär förslag om *statlig totalfinansiering* av bostadsbyggandet, exempelvis genom inrättandet av en statlig bostadsbank. 1967 års riksdag godkände i anslutning till ett likartat motionsyrkande ett utskottets uttalande (SU 1967: 100, s. 34) att fördelarna med en statlig totalfinansiering syntes så påtagliga att de borde avslås endast av mycket tungt vägande skäl men att i avvaktan på närmare erfarenheter av uppgörelser med kreditgivare och pågående utredningar långivningen tills vidare borde bibehålla sin nuvarande karaktär. Enligt utskottets mening är denna uppfattning fortfarande gällande, varför motionerna avstyrks.

Det av lånemyndigheten efter i huvudsak generella beräkningsmetoder fastställda *låneunderlaget* bestämmer bostadslånets storlek och efter beaktande av pantvärdestillägg även säkerheternas förmånsrättsläge. Pantvärdesberäkningen har i de nu gällande bestämmelserna justerats för att bl. a. reducera problemen med s. k. överkostnader. En av lånemyndigheten godkänd produktionskostnad är utgångspunkt för den prövning som föranleds av den med långivningen nu förenade hyreskontrollen.

Förslaget i motionerna I: 324 och II: 428 om att låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad skall utgöra ett och samma belopp, beräknat i överensstämmelse med av bostadspolitiska kommittén förordade grunder framfördes i motioner även förra året och avslogs då av riksdagen.

Såvitt gäller motivet att överkostnadsproblemet skulle minskas hänvisar utskottet till sitt yttrande till förra årets riksdag (SU 1967: 100, s. 44). Nödvändigheten att iaktta viss återhållsamhet i fråga om risktagandet med statsmedel kvarstår även om hyreskontrollen slopas enligt förslag i propositionen 1968: 91. Utskottet, som i denna del erinrar om de i motionerna anförda förslagen att genom kommunal borgen minska sådana risker, avstyrker motionerna. Motionärernas syfte torde vara att uppnå en höjning av låneunderlag och pantvärde. Kungl. Maj:t har befogenhet att meddela föreskrifter om beräkning av dessa belopp.

De i relation till pantvärdet satta *övre lånegränserna* tas upp bl. a. i motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428. Förslagen innebär beträffande småhus som bebos av låntagaren en höjning från 90 till 95 % under förutsättning av kommunal borgen motsvarande höjningen såvitt avser hus utanför detaljplanerat område. För enskilt ägda flerfamiljshus förordas i de nämnda motionerna en höjning av lånegränsen från 85 till 90 %, en höjning som enligt motionerna I: 322 och II: 415 dock skall förutsätta kommunal borgen för belopp som motsvarar höjningen. Yrkandet i motionerna I: 324 och II: 428 innebär förslag att för kommuns eller allmännyttigt företags lån intill 100 % av pantvärdet skall förutsättas kommunal borgen motsvarande 5 % av nämnda värde. Vidare föreslås i motionerna I: 327 och II: 695 att den övre lånegränsen generellt fastställs till 90 %, innebärande en sänkning för kommunala och allmännyttiga företag och för bostadsrättsföreningar med kommunal insyn, oförändrat belopp för småhus som bebos av låntagaren och en höjning för övriga hus, d. v. s. i huvudsak enskilt ägda flerfamiljshus och småhus för uthyrning. Hemställan i motionen II: 216 torde innebära förslag om höjning av övre lånegränsen till 90 %.

Utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till sitt utlåtande (SU 1967: 100, s. 45) till 1967 års riksdag.

Med de övre lånegränserna sammanhänger förslagen i motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428 om höjning av de undre lånegränserna, vilka förslag torde avse att *lånebeloppen* sänks med 5 % av låncunderlaget. Förslagen förutsätter dock inte bifall till förut behandlade förslag om höjningar av de övre lånegränserna. Yrkandet om minskning av lånebeloppen har i motionerna I: 324 och II: 428 knutits till förslag om generell möjlighet till utökning av bostadslånet i de fall där erforderlig underliggande kredit inte kan erhållas.

Förslaget motiveras i denna del med möjligheter att i vissa fall få underliggande kredit inom 75 % av pantvärdet. Vid bibehållande av ett system där den öppna kreditmarknaden utnyttjas för långivning så långt som möjligt erbjödes förutsätter yrkandena också ytterligare utökning av bostadslån genom s. k. fördjupning (SU 1967: 100, s. 34 och 35). Sådan fördjupning skulle bli regel i alla de fall där pantvärdet överstiger låneun-

derlaget. Den öppna kreditmarknadens hittills erbjudna låneformer kan enligt utskottets mening inte utgöra tillräckligt skäl för ändring. Utskottet avstyrker motionerna.

I enlighet med 1967 års riksdags beslut (SU 1967: 100, s. 43) har Kungl. Maj:t uppdragit åt bostadsstyrelsen att undersöka möjligheterna att ändra villkoren för vissa äldre lån. Departementschefen har efter en sådan utredning funnit att en ändring av villkoren för räntefria stående tvätterilån inte kan komma i fråga och att ändring av reglerna för återbetalning av räntebärande stående del av egnahemslån inte bör göras. Dessa bedömanden har inte mött invändning.

I fråga om de tilläggsån för flerfamiljshus som nu förräntas och amorteras enligt beslut av 1953 och 1961 års riksdagar har bostadsstyrelsen framhållit att ingenting antyder att statsmakterna avsett att ändra besluten. Bostadsstyrelsen framhåller att de sålunda fattade besluten allmänt uppfattats som slutgiltiga och att de därför svårligen kan ändras till låntagarnas nackdel. Kungl. Maj:t lägger inte fram något ändringsförslag.

Förslag som torde avse att räntan på förut nämnda tilläggsån, vilken nu utgör 3,5 % eller 4 %, höjs till 6 % framställs i motionerna I: 324 och II: 428, I: 552 och II: 716 samt I: 567 och II: 729. Motionärerna åberopar att 1961 års beslut — av innehåll att utestående lånebelopp som enligt beslut från 1957 och 1959 skulle amorteras men alltjämt vara räntefria blev räntebärande — får anses som en ändring av gällande räntevillkor och att det av bostadsstyrelsen anförda och av departementschefen biträdda angivna skälet mot ändring sålunda inte är bärande.

Enligt utskottets mening kan vad motionärerna anført om 1961 års beslut inte grunda det i motionerna gjorda bedömandet. Nämnda beslut innebar i detta hänseende endast att lånebelopp som enligt 1957 och 1959 års beslut skulle tills vidare löpa utan ränta gjordes räntebärande. Räntefoten angavs inte som gällande tills vidare. Statens agerande måste bindas av det genom långivningen grundade avtalsförhållandet. Eventuell ovisshet om avtalsläget bör lända låntagarparten till fördel. Med hänsyn därtill och till att statsmakterna även eljest har att ta hänsyn till en låntagarna bibringad uppfattning avstyrks motionerna i denna del.

Utskottet förordar att riksdagen godkänner vad som föreslagits i statsrådsprotokollet om återkrav av kapitalsubventioner till studentbostäder och överförande — i lämplig ordning — av fordringarna till lånefonden för bostadsbyggande.

Motionerna I: 562 och II: 722 tar upp vissa bokföringstekniska övergångsfrågor som i vissa fall kan uppstå som en följd av att räntebidragen upphör. Bokföringsmässigt har ofta en fordran på räntebidrag för andra halvåret 1967 tagits upp som tillgångspost vid kalenderårets utgång. Vid ett bokslut per den 31 december 1968 finns inte en sådan möjlighet eftersom utgående räntelån skall återbetalas. Denna resultatförsämring kan enligt

motionerna täckas antingen så att hyresgästerna belastas eller så att det statliga lånet skrivs ner, lämpligen i slutskedet på amorteringsperioden, med belopp som motsvarar ett halvt års räntebidrag. Motionerna utmynnar i förslag om att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en prövning av avskrivningsalternativet.

Redan det förhållande att räntebidrag inte avsetts utgå kontinuerligt utan endast under den första del av lånetiden då effekterna var mest påkallade talar mot att ett subventionsmoment återinförs. Motionsförslaget innebär att den bokföringsmässiga förlusten tills vidare balanseras och att ett avskrivningsbeslut skulle konkretiseras kanske om 20 à 30 år. Med hänsyn till det anförda och till det mycket stora anslagsbehov som en sådan åtgärd skulle aktualisera avstyrks bifall till motionerna.

Övergången till det genom 1967 års riksdags beslut införda systemet för statens kreditstöd till bostadsbyggandet kan bereda bokföringsmässiga svårigheter även ur andra synpunkter och som tar sig uttryck i *skuldsummans ökning* utan att en motsvarande ökning av tillgångarna alltid bokföringsmässigt föreligger. Skuldökningen skall efter hand betalas genom ökade årliga inbetalningar på statslånet. Systemet förutsätter att hyrorna framtida kan höjas i motsvarande mån. Skuldökningen motsvaras således av framtida ökade hyresintäkter. Ett antagande om framtida ökade hyresintäkter kan emellertid från revisionstekniska utgångspunkter inte utan vidare godtas som tillgångspost i resultatredovisningen av företagets verksamhet. En förutsättning för att så skall kunna ske är att det finns grund att anta att företagen skall kunna likvidera den uppkommande skulden även i ett läge som omöjliggör erforderlig höjning av hyrorna.

I proposition 1967: 100 som ligger till grund för nuvarande ordning framhöll departementschefen (s. 259) att det på vissa orter kunde uppkomma en sådan situation på bostadsmarknaden att hyrespolitiskt utrymme saknas för en sådan successiv ökning av kapitalkostnaderna som det nya lånesystemet förutsätter. I sådana fall borde i första hand en viss förlängning av amorteringstiden kunna övervägas och i ytterlighetsfall statens fordran helt eller delvis kunna efterskänkas. Detta uttalande föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

Uttalandet innebär enligt utskottets mening bl. a. att statens fordran i anledning av den förut nämnda skuldökningen så till vida bör betraktas som villkorlig att det inte kan komma i fråga att driva in den om detta skulle tvinga låntagaren att träda i likvidation eller eljest försätta honom i en företagsekonomiskt ohållbar situation därigenom att hyrorna till följd av läget på ortens hyresmarknad inte kan höjas så att skuldökningen kan avvecklas inom rimlig tid.

Vad utskottet anfört bör lämpligen bekräftas av riksdagen genom ett tillkännagivande att Kungl. Maj:t har att medge anstånd med och att avskrivna eller efterge betalning av ränta och amortering på bostadslån, såvitt avser

uppkommen skuldökning, samt på räntelån, allt i den mån utvecklingen på ortens hyresmarknad inte möjliggör så stor höjning av hyrorna som behövs för att täcka ifrågavarande betalningar. Självfallet hör eftergifter av det slag som här avses inte komma i fråga om låntagarens svårigheter kan härledas från vårdslöshet eller försummelse från hans sida.

En utredning med uppgift att behandla vissa frågor angående *service i bostadsområden*, den s. k. servicekommittén, har tillsatts under våren 1967. Kommittén kommer enligt vad utskottet erfarit även att ta upp finansieringsfrågorna till behandling. Motionerna I: 4 och II: 7, såvitt nu är i fråga, samt I: 108 och II: 154 är därmed tillgodosedda.

Förslaget i motionerna I: 574 och II: 724 om provisoriska lånebestämmelser i stimulanssyfte bör med hänsyn till kommitténs nämnda uppgift inte heller nu bifallas. I motionerna betonas även att det ännu inte råder klarhet om hur, var och i vilken omfattning servicehus skall byggas eller i vilken utsträckning samhället bör finansiellt stödja tillkomsten av sådana hus.

I motionerna I: 460 och II: 580 förordas sådan ändring av *lånebestämmelserna för ombyggnad* att bostadslån kan motiveras av kultur- och miljövärden. Den i motionerna citerade och åsyftade bestämmelsen avser endast att hindra lån för sådana ombyggnader där husets återstående användningstid inte medger skälig amortering av ett bostadslån för ändamålet. I den mån bl. a. husets kultur- och miljövärden kan anses motivera tillräckligt långt nyttjande är motionärernas syfte sålunda redan tillgodosett. Om lån beviljas utan att amortering kan beräknas skulle detta vara liktydigt med en direkt subvention, något som motionärerna inte heller förordar. Utskottet erinrar i detta sammanhang även om möjligheten att genom särskild höjning av låneunderlaget få statligt kreditstöd även för de extra kostnader som kan förknippas med ombyggnad av kulturhistoriskt märklig byggnad. Skäl föreligger därför inte att på angiven grund enligt hemställan i motionerna begära ändring av bostadslånebestämmelserna.

Utskottet biträder de förslag om ändrade bestämmelser angående *förbättringslån* som förordats i statsrådsprotokollet. Förslaget får ses som en konsekvens av 1967 års riksdags beslut.

Förslagen i motionerna I: 322 och II: 415 samt II: 408 om att åter öppna möjlighet till förbättringslån för personer som utan att vara äldre eller handikappade m. m. dock har låga inkomster avstyrks med hänvisning till utskottets utlåtande (SU 1966: 38, s. 21 och 22) till 1966 års riksdag.

Bostadsbyggandets omfattning m. m.

Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att medge att bostadslån beviljas under vart och ett av åren 1968, 1969 och 1970 för högst 89 000 lägenheter och att Kungl. Maj:t bemyndigas att under i statsrådsprotokollet angivna förutsättningar besluta om en utökning av ramen för år 1968, som därigenom får karaktär av minimiram. Förslaget har förutsatt att under ettvart av

åren 1968—1970 därutöver påbörjas årligen minst 6 000 lägenheter i ålderdomshem och privatfinansierade hus, varför av departementschefen förordad bostadsbyggnadsplan sålunda motsvarar lägst 95 000 lägenheter för år. Låneramar och planer för åren 1969 och 1970 förutsätts prövas om av kommande riksdagar och syftar till att ange en miniminivå för kommunernas planering av bostadsproduktionen.

Kungl. Maj:t har för år 1968 medgivit att beslut om igångsättningstillstånd får meddelas för sammanlagt 11 000 lägenheter utanför den statliga långivningens ram. Igångsättningen inom årets plan kommer sålunda att uppnå 100 000 lägenheter. Under år 1967 påbörjades byggandet av 98 828 lägenheter.

I fråga om *bostadsbyggandet under år 1968* har i motionerna I: 324 och II: 428 förordats en planerad igångsättning av 100 000 lägenheter medan i motionerna I: 322 och II: 415 föreslagits att riksdagen med godtagande av i propositionen föreslagen ram för den statliga långivningen gör ett uttalande av innebörd att igångsättningen inklusive det inte statsbelånade byggandet inte bör underskrida 1967 års nivå. Motionerna är nu helt tillgodosedda i detta avseende. Även syftet med motionerna I: 165 och II: 217, vari förutsatts ett byggande detta år av 8 000 lägenheter utan statligt stöd, är i sak tillgodosett. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

Planerna och ramarna för den statliga långivningen för *bostadsbyggandet under åren 1969 och 1970* anges i det i motionerna I: 324 och II: 428 intagna bostadsbyggnadsprogrammet böra omfatta 103 000 respektive 108 000 lägenheter. I motionerna hemställs att riksdagen godkänner rikt-punkter för ett sådant ordinarie byggnadsprogram. Yrkanden i motionerna I: 165 och II: 217 om storleken av låneramarna för nämnda år utgår från totalplaner om 101 000 respektive 104 000 lägenheter. Som angivits utgår de av Kungl. Maj:t föreslagna låneramarna för dessa år från förutsatta byggnadsplaner om 95 000 lägenheter för vart och ett av dessa år. Nämnda planer avses gälla tills vidare och intill en förnyad prövning. Deras syfte är att utgöra minimiramar för den kommunala planeringen. 1967 års riksdag lämnade utan erinran Kungl. Maj:ts förslag om att låta de två år för vilka preliminära låneramar fastställdes utgöra en sammanhängande planeringsperiod för att främja byggande i större enheter. Den positiva verkan ur bostadsbyggandets synpunkt av att oprioriterat byggande hållits tillbaka, utvecklingen av den säsongmässiga fördelningen och av byggnadstiderna kan dock i förening med föreslagna åtgärder på kostnadssidan komma att möjliggöra ett ytterligare ökat byggande vid en godtagbar ekonomisk utveckling. Utskottet förordar bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker motionerna.

Med hänsyn till vad utskottet anfört om planeringsperiodens längd avstyrks motionerna I: 165 och II: 217 samt I: 324 och II: 428 i vad de avser minimiramar för *åren efter 1970*.

Mot av Kungl. Maj:t begärt *bemyndigande att öka låneramarna* för år 1968 har inte gjorts invändning. Kungl. Maj:ts möjlighet att medge ökat byggande utan stöd av statslån följer redan av riksdagens beslut om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

Det förut nämnda i motionerna I: 324 och II: 428 intagna bostadsbyggnadsprogrammet innefattar även att de konjunkturmässiga ökningarna angetts till 10 000 lägenheter för år. Enligt utskottets mening finns inte anledning att tillgripa en sådan konstruktion, vare sig syftet är att stryka under önskvärdheten av ett ökat byggande eller att begränsa vidden av Kungl. Maj:ts nu begärda eller eljest gällande bemyndigande. Motionerna avstyrks därför i denna del.

I motionerna I: 333 och II: 405 förordas ett riksdagens uttalande av innebörd att det byggande över minimiplanerna som Kungl. Maj:t har att besluta om inom det utrymme som samhällsekonomi och arbetsmarknad tillåter bör inriktas på byggande av småhus. De av motionärerna anförda konjunkturmässiga synpunkterna synes vara beaktade i sådan utsträckning att föreslagen åtgärd inte är erforderlig. Allmänt sett får givetvis utökningen av ramarna alltid utgå även från planeringsläget i kommunerna.

De konkreta *fördelningsmetoderna* tas upp i motionerna I: 322 och II: 415, där förslag framställs om särskilda kvoter för pensionärs- och studentbostäder. Utskottet fann vid 1967 års riksdag liknande yrkanden (SU 1967: 100, s. 20 och 21) inte böra bifallas. Med hänvisning därtill avstyrker utskottet även nu motionsyrkandena.

Vidare har utskottet anledning förutsätta att bostadsstyrelsen genom de successivt vidgade erfarenheterna av de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen m. m. kan få ytterligare möjligheter att på ett ändamålsenligt sätt fördela låneramarna på regionala och kommunala kvoter. I motionerna I: 322 och II: 415 föreslagen riksdagens begäran om åtgärder för att få fram ett bättre underlag för fördelningen är därför inte erforderlig.

Med hänsyn till att syftet i sak kan tillgodoses inom nuvarande ordning avstyrker utskottet motionerna I: 225 och II: 286, vari förordas att särskilda kvoter avsätts för handikappade.

Förslaget att riksdagen uttalar sig för bibehållandet av en särskild kvot för senare fördelning framställs i motionerna I: 322 och II: 415. Enligt utskottets mening och mot bakgrund av hittillsvarande tillämpning är ett sådant uttalande obehövligt. Avvägningen av en sådan uppskjuten fördelning bör ankomma på Kungl. Maj:t. Vid detta bedömande avstyrks även motionen II: 86.

Utskottet förutsätter att länsbostadsnämnd inte utan starka skäl avviker från en enhällig samarbetsnämnds slutliga förslag till fördelning av kvot inom kommunblock. Syftet med motionerna I: 322 och II: 415 i denna del torde därför vara tillgodosett, då motionerna inte torde syfta till att rubba

länsbostadsnämndernas möjlighet att beakta även andra synpunkter än dem som varit vägledande för samarbetsnämndens avgörande.

Anslag m. m.

Utskottet har, utan att ingå på metoderna för medelsberäkningen, funnit det av Kungl. Maj:t för *kommunala markförvärv* föreslagna beloppet godtagbart. Den på ett avvisande av låneformen som sådan grundade hemställen i motionerna I: 328 och II: 402 avstyrks.

Utskottet har inte funnit anledning till invändning eller särskilt uttalande i fråga om anslag *i övrigt* och förut inte behandlade förslag om bemyndiganden för Kungl. Maj:t.

Uppskjutna frågor

Departementschefen anför att frågan om hyreskontroll i anslutning till de statliga lånen torde få tas upp till förnyad prövning i samband med det fortsatta lagstiftningsarbetet på området. Utskottet kommer att behandla denna fråga i sitt utlåtande angående propositionen nr 91 om ny hyreslagstiftning såvitt den hänvisats till statsutskottet.

Utskottets hemställen

Utskottet som tillstyrker de Kungl. Maj:ts förslag som inte särskilt berörts i utskottets yttrande hemställer

1. beträffande bostadsbyggandets geografiska fördelning att riksdagen avslår motionerna I: 110 och II: 153, II: 290, I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428, de fyra sistnämnda såvitt nu är i fråga,

2. beträffande ökning försöksvis av andelen tvårumslägenheter att riksdagen avslår motionen II: 424, såvitt nu är i fråga,

3. beträffande flexibelt byggande och lägenheter med uthyrningsrum att riksdagen avslår motionerna II: 424 samt I: 563 och II: 723, den förstnämnda såvitt nu är i fråga,

4. beträffande ökning av andelen småhus i nyproduktionen att riksdagen avslår motionerna I: 324 och II: 428 samt I: 327 och II: 695, samtliga såvitt nu är i fråga,

5. beträffande utredning om ytterligare beaktande av miljöfrågorna i bostadspolitikerna att riksdagen avslår motionerna I: 322 och II: 415, såvitt nu är i fråga,

6. beträffande uttalande om vikten av lokaliseringspolitiska insatser att riksdagen avslår motionerna I: 322 och

II: 415 samt I: 324 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga,

7. beträffande rivning att riksdagen avslår motionerna I: 165 och II: 217, såvitt nu är i fråga,

8. beträffande inventering av ombyggnadsmöjligheter att riksdagen avslår motionen II: 220,

9. beträffande en generell förlängning av planeringsperioden att riksdagen avslår motionerna I: 165 och II: 217 samt I: 324 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga,

10. beträffande ett bostadsbyggnadsprogram för tiden t. o. m. år 1974 att riksdagen avslår motionerna I: 322 och II: 415, såvitt nu är i fråga,

11. beträffande försöksvis fördelning av låneramen i andra termer än antal lägenheter att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 165 och II: 217, I: 324 och II: 428 samt I: 331 och II: 406 ävensom med bifall till motionerna I: 322 och II: 415, de fyra förstnämnda och de två sistnämnda motionerna såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till kända vad utskottet anfört,

12. beträffande utredning om produktionskostnadsutvecklingen m. m. att riksdagen avslår motionerna I: 165 och II: 217, såvitt nu är i fråga,

13. beträffande planeringsramen för industriellt byggande att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 165 och II: 217, såvitt nu är i fråga,

a) medger att förhandsbesked om bostadslån för hus som skall byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1968—1973,

b) bemyndigar Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet besluta om utvidgning av nämnda ram,

14. beträffande utredning om boendekostnaderna i saneringsområden m. m. att riksdagen avslår motionerna I: 564 och II: 574,

15. beträffande statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet att riksdagen avslår motionerna I: 164 och II: 218,

16. beträffande beräkning av låneunderlag m. m. att riksdagen avslår motionerna I: 324 och II: 428, såvitt nu är i fråga,

17. beträffande övre lånegränserna m. m. att riksdagen avslår motionerna II: 216, I: 322 och II: 415, I: 324 och II: 428 samt I: 327 och II: 695, de sex sistnämnda såvitt nu är i fråga,

18. beträffande bostadslånets storlek att riksdagen avslår motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga,

19. beträffande villkoren för vissa egnahemslån och tvätterilån att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

20. beträffande villkoren för tilläggslån att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 324 och II: 428, I: 552 och II: 716 samt I: 567 och II: 729, de två förstnämnda såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

21. beträffande återkrav av vissa kapitalsubventioner att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

22. beträffande viss avskrivning av lån att riksdagen avslår motionerna I: 562 och II: 722,

23. beträffande vissa åtgärder till följd av skuldökning att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

24. beträffande service i bostadsområden att riksdagen avslår motionerna I: 4 och II: 7, I: 108 och II: 154 samt I: 574 och II: 724, de två förstnämnda såvitt nu är i fråga,

25. beträffande bostadslån för ombyggnad att riksdagen avslår motionerna I: 460 och II: 580,

26. beträffande storleken av räntefritt förbättringslån att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

27. beträffande förbättringslånens användningsområde att riksdagen avslår motionerna I: 322 och II: 415 samt II: 408, de två förstnämnda såvitt nu är i fråga,

28. beträffande bostadsbyggandets omfattning i nyproduktionen att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 165 och II: 217, I: 322 och II: 415, I: 324 och II: 428 samt I: 333 och II: 405, de sex förstnämnda såvitt nu är i fråga,

a) medger att bostadslån för nybyggnad beviljas under år 1968 för högst 89 000 lägenheter och intill ett belopp av 1 890 000 000 kr. samt under vartdera av åren 1969 och 1970 för högst 89 000 lägenheter,

b) bemyndigar Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet besluta om utökning av nämnda ramar för långivningen under år 1968,

29. beträffande ramar för bostadslån för ombyggnad och förbättringslån att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) medger att bostadslån för ombyggnad och räntebärande förbättringslån beviljas intill ett belopp av 170 000 000 kr. under vardera av åren 1968 och 1969,

b) medger att räntefria förbättringslån beviljas intill ett belopp av 125 000 000 kr. under år 1968 och 100 000 000 kr. under år 1969,

c) bemyndigar Kungl. Maj:t att besluta om ökning av de nämnda ramarna för år 1968, såvitt avser ramen under a) under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet,

30. beträffande fördelningsmetoderna i fråga om pensions- och studentbostäder m. m. att riksdagen avslår motionerna I: 322 och II: 415, såvitt nu är i fråga,

31. beträffande kvot för handikappbostäder att riksdagen avslår motionerna I: 225 och II: 286,

32. beträffande uppskjuten kvotfördelning m. m. att riksdagen avslår motionerna II: 86 samt I: 322 och II: 415, de två sistnämnda såvitt nu är i fråga,

33. beträffande fördelning av kvot inom kommunblock att riksdagen avslår motionerna I: 322 och II: 415, såvitt nu är i fråga,

34. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisar

a) till *Bostadsstyrelsen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 6 434 000 kr.,

b) till *Bostadsstyrelsen: Omkostnader* ett förslagsanslag av 1 527 000 kr.,

c) till *Länsbostadsnämnderna: Avlöningar* ett förslagsanslag av 12 819 000 kr.,

d) till *Länsbostadsnämnderna: Omkostnader* ett förslagsanslag av 1 680 000 kr.,

e) till *Räntebidrag* ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.,

f) till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.,

g) till *Byggnadsforskning* ett anslag av 2 200 000 kr.,

35. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten anvisar

A. under statens utlåningsfonder

a) till *Lånefonden för bostadsbyggande* ett investeringsanslag av 1 600 000 000 kr.,

b) till *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin* ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,

B. under fonden för låneunderstöd till *Räntefria lån till*

bostadsbyggande ett investeringsanslag av 32 000 000 kr.,

36. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 328 och II: 402 till *Lånefonden för kommunala markförvärv* för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisar ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.,

37. att riksdagen avslår här upptagna motioner till den del de ej blivit under 1.—36. särskilt berörda eller behandlas i annat utskottsutlåtande.

Stockholm den 7 maj 1968

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSSTRÖM

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström (s), Birger Andersson (s), Virgin (h), Rikard Svensson (s), fru Wallentheim (s), herrar Kaijser (h), Nyman (fp), Mårtensson (s), Bertil Petersson (s), Ottosson (h), Wååg (s), Edström (fp), Högström (s), Nils-Eric Gustafsson (cp) och fru Elvy Olsson (cp) samt

från andra kammaren: herrar Blidfors (s), Almgren (s), Eliasson i Sundborn (cp), Mellqvist (s), Nihlfors (fp), Bergman (s), Turesson (h), fröken Olsson (s), herrar Gustafsson i Skellefteå (fp), Lindholm (s), Gustafsson i Uddevalla (s), fröken Ljungberg (h), herrar Fagerlund (s), Mundebo (fp) och Nilsson i Tvärålund (cp).

Reservationer

1) beträffande *bostadsbyggandets geografiska fördelning* av herrar Virgin (h), Kaijser (h), Ottosson (h), Nils-Eric Gustafsson (cp), fru Elvy Olsson (cp), herrar Eliasson i Sundborn (cp), Turesson (h), fröken Ljungberg (h) och herr Nilsson i Tvärålund (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets utlåtande på s. 8 som börjar med »En riksdagens» och slutar med »antagna riktlinjer» bort ha följande lydelse.

»En riksdagens hemställan i enlighet med förslaget i motionerna I: 322 och II: 415 syftar till att i klarhetens intresse stryka under att en inriktning av bostadsbyggandet mot bristorterna och de i statistisk mening expansiva orterna inte får tolkas så att de numerärt mindre expansionsbehoven och behovet av bostadsförnyelse negligeras. Även om detta borde vara höjt över allt tvivel har dock alltför generella slutsatser dragits härav. Utskottet finner det otillfredsställande att kommuner med behov av bostadsbyggande

vissa år blir helt utan tilldelning. Som framhålles i motionerna finns det även i kommuner som erhållit ingen eller liten tilldelning av lägenheter ett etablerat näringsliv som för att kunna fortleva kräver ett gott bostadsbestånd. Till detta måste hänsyn tagas vid den geografiska fördelningen av bostadsbyggandet. Riksdagen bör enligt utskottets mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.»

dels utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

»1. beträffande bostadsbyggandets geografiska fördelning att riksdagen med bifall till motionerna I: 322 och II: 415 och med avslag å motionerna I: 324 och II: 428, I: 110 och II: 153 samt II: 290, de fyra förstnämnda såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

2) beträffande *fördelning på hustyper* av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Edström* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), fröken *Ljungberg* (h), herrar *Mundebo* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med »Utskottet som» och slutar med »och II: 695» bort ha följande lydelse:

»Utskottet tar senare i sitt yttrande upp konkreta förslag som syftar till att öka andelen småhus i nyproduktionen. I anledning av motionerna I: 324 och II: 428 samt I: 327 och II: 695 vill utskottet dock i detta sammanhang uttrycka som en målsättning att andelen småhus i nyproduktionen bör ökas så att den motsvarar konsumenternas faktiska efterfrågan. Även om ingen invändning görs mot att kommunerna fortfarande har att besluta om lånefördelningen inom kvoten bör statsmakterna uttrycka sin allmänna uppfattning i ett riksdagsuttalande följt av ett av Kungl. Maj:t utarbetat program där efterfrågesituationen kommer till uttryck. Vad utskottet anfört bör i anledning av motionerna I: 324 och II: 428 ges Kungl. Maj:t till känna. Därmed är även syftet med motionerna I: 327 och II: 695 tillgodosett. Vidare tillgodoses även de syften som motionerna I: 322 och II: 415 tolkar.»

dels utskottets hemställan under 4. bort ha följande lydelse:

»4. beträffande ökning av andelen småhus i nyproduktionen att riksdagen i anledning av motionerna I: 324 och II: 428 samt I: 327 och II: 695, samtliga såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

3) beträffande *miljöfrågorna* av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Edström* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), fröken *Ljungberg* (h), herrar *Mundebo* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med »I den» och slutar med »därom avstyrks» bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar motionärernas uppfattning att miljöfrågorna bör medtagas som en mycket betydelsefull del i den bostadspolitiska målsättningen. Uppmärksamhet ägnas åt bostadsmiljöfrågorna i olika berörda organ. Dock har inget samlat grepp på bomiljöfrågorna tagits. I motionerna har aktualiserats en rad åtgärder som är nödvändiga för att skapa en bättre bomiljö. Utskottet finner det motiverat att en utredning tillsätts för att utreda vägledande riktlinjer för utformningen av en god bomiljö. Utredningen bör även redovisa vilka kostnader skapandet av en god bomiljö medför. Vad utskottet anfört bör i anledning av motionerna I: 322 och II: 415 ges Kungl. Maj:t till känna.»

dels utskottets hemställan under 5. bort ha följande lydelse:

»5. beträffande utredning om ytterligare beaktande av miljöfrågorna i bostadspolitiken att riksdagen i anledning av motionerna I: 322 och II: 415, såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

4) beträffande uttalande om vikten av lokaliseringpolitiska insatser av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Edström* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), fröken *Ljungberg* (h), herrar *Mundebo* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 10 som börjar med »Gällande riktlinjer» och slutar med »denna fråga» bort ha följande lydelse:

»Målet balans på bostadsmarknaden kan snabbare nås om åtgärder vidtas för att hindra en kontinuerlig ökning av efterfrågan i de största inflyttningsorterna. Förutom de direkta vinster som det innebär att utnyttja tillgängliga bostäder i de orter där så är möjligt bör beaktas de kostnadsdrivande effekter som en koncentrerad efterfrågan alltid har. Det förhållandet att statsmakterna antagit riktlinjer för lokaliseringstödet under en försöksperiod kan inte minska behovet av att statsmakterna bland sina riktlinjer för bostadsbyggandets inriktning tar upp vikten även ur denna synpunkt av ytterligare lokaliseringpolitiska insatser. Utskottet ansluter sig i denna del till vad som anförts i motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428 och förordar att detta, med bifall till motionerna, ges Kungl. Maj:t till känna.»

dels utskottets hemställan under 6. bort ha följande lydelse:

»6. beträffande uttalande om vikten av lokaliseringpolitiska insatser att riksdagen med bifall till motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

5) beträffande en generell *förlängning av planeringsperioden* av herrar *Nyman* (fp), *Edström* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Mundebo* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med »Ett i» och som på s. 11 slutar med »avstyrks därför» bort ha följande lydelse:

»Ramarna för förhandsbesked om bostadslån och de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen omfattar en period av fem år. De skäl som föranlett att planeringsperioden i dessa fall förlängts föreligger även i andra sammanhang. Dessa tillgodosedda och kvarstående behov av förlängd planering bör återspeglas även i de statliga totalramarna. Utskottet förordar att det anförda i anledning av motionerna I: 324 och II: 428 och med tillgodoseende därvid även av motionerna I: 165 och II: 217 ges Kungl. Maj:t till känna. Därmed skulle även förslaget i motionerna I: 322 och II: 415 om planering t. o. m. år 1974 bli i väsentlig del tillgodosett.»

dels utskottets hemställan under 9. bort ha följande lydelse:

»9. beträffande en generell förlängning av planeringsperioden att riksdagen i anledning av motionerna I: 165 och II: 217 samt I: 324 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført,»

6) beträffande *statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet* av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Edström* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), fröken *Ljungberg* (h), herrar *Mundebo* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att det stycke i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med »I motionerna» och slutar med »motionerna avstyrks» bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening finns inte något vägande skäl för att riksdagen skulle begära förslag om *statlig totalfinansiering* av bostadsbyggandet enligt motionerna I: 164 och II: 218. Utskottet avstyrker därför motionerna.»

7) beträffande *låneunderlaget* av herrar *Nyman* (fp), *Edström* (fp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Mundebo* (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande som på s. 12 börjar med »Förslaget i» och på s. 13 slutar med »dessa belopp» bort ha följande lydelse:

»Bostadspolitiska kommittén föreslog att ett och samma belopp i normalfallen skulle utgöra utgångspunkt för bestämningen av såväl bostadslånets storlek som dess säkerhetsläge. Kommittén angav också de huvudsakliga grunderna för beräkningen av ett sådant belopp. Beloppet skulle beräknas så att inga styrningseffekter uppkom och vid varje tidpunkt ge god anpassning till kostnadsvariationer. I motionerna I: 324 och II: 428 förordas att kommitténs förslag genomförs. Även om vissa justeringar av pantvärdesbe-

räkningen något minskat överkostnadsproblemet kvarstår dock enligt utskottets mening detta och övriga av kommittén anförda skäl för en ny beräkningsmetod. Statens anspråk på säkerhet för lånen regleras genom de övre lånegränserna och eventuella krav på kompletterande borgensåtaganden. Utskottet tillstyrker därför motionerna.»

dels utskottets hemställan under 16. bort ha följande lydelse:

»16. beträffande beräkning av låneunderlag m. m. att riksdagen med bifall till motionerna I: 324 och II: 428, såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført,»

8) beträffande övre lånegränserna

a) av herrar *Nyman* (fp), *Edström* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Mundebo* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med »Utskottet avstyrker» och slutar med »års riksdag» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Önskemålet att underlätta för den enskilde och särskilt för barnfamiljerna att få bostad i småhus kan på ett verksamt sätt tillgodoses genom att övre lånegränsen höjs till 95 %. Det är vidare angeläget att belåningen underlättas för enskilda företag inte minst för att en effektiv konkurrens mellan företagen ur såväl produktions- som förvaltningssynpunkt skall möjliggöras. Detta bör ske genom en höjning av lånegränsen till 90 %.

Statens anspråk på säkerhet bör tillgodoses genom att kommunal borgen krävs för belopp motsvarande 5 % av pantvärdet såvitt avser småhus utom detaljplanerat område samt allmännyttigt bostadsföretag. Detta kan för de sistnämnda företagen motiveras även med önskemålet av att kommunerna påtar sig ett vidgat ansvar.

Det anförda bör med bifall i huvudsak till motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428 ges Kungl. Maj:t till känna. Därvid är även motionen II: 216 helt och motionerna I: 327 och II: 695 delvis tillgodosedda.»

dels utskottets hemställan under 17. bort ha följande lydelse:

»17. beträffande övre lånegränserna m. m. att riksdagen med bifall till motionerna II: 216, I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428 ävensom med avslag å motionerna I: 327 och II: 695, de sex sistnämnda såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført,»

b) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Turesson* (h) och fröken *Ljungberg* (h) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med »Utskottet avstyrker» och slutar med »års riksdag» bort ha följande lydelse:

»De nuvarande för vissa låntagarkategorier diskriminerande lånegränser-

na bör upphävas och ersättas med en enhetlig gräns. Detta skulle medföra en konkurrens på mer likvärdiga villkor i både produktions- och förvaltningsledet. Denna enhetliga gräns bör med bifall till förslaget i motionerna I: 327 och II: 695 sättas vid 90 % av pantvärdet, vilket bör ges Kungl. Maj:t till kännna. Detta tillgodoser helt motionen II: 216. Därmed är även motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428 delvis tillgodosedda.»

dels utskottets hemställan under 17. bort ha följande lydelse:

»17. beträffande övre lånegränserna m. m. att riksdagen med bifall till motionerna II: 216, I: 327 och II: 695 samt med avslag å motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428, de sex sistnämnda såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till kännna vad utskottet anfört,»

9) beträffande *bostadslånets storlek* av herrar *Nyman* (fp), *Edström* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Mundebo* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande som på s. 13 börjar med »Förslaget motiveras» och på s. 14 slutar med »avstyrker motionerna» bort ha följande lydelse:

»Den statliga bostadslångivningen bör inte omfatta sådana fastighetskrediter som kan erhållas i den öppna lånemarknaden. Sådana krediter erbjuds i vissa fall intill 75 % av pantvärdet. Lånebeloppen bör därför sänkas med 5 % av låneunderlaget. Bostadsstyrelsen bör få generell möjlighet att fördjupa bostadslånet. Vad utskottet härom anfört bör med bifall till motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428 ges Kungl. Maj:t till kännna.»

dels utskottets hemställan under 18. bort ha följande lydelse:

»18. beträffande bostadslånets storlek att riksdagen med bifall till motionerna I: 322 och II: 415 samt I: 324 och II: 428, samtliga såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till kännna vad utskottet anfört,»

10) beträffande *villkoren för tillägglån* av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Edström* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), fröken *Ljungberg* (h), herrar *Mundebo* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med »Enligt utskottets» och slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»De beslut som nu reglerar ränta på de nämnda tillägglånen har inte avsett att fastställa en bunden ränta. Mot bakgrund av denna innebörd av besluten och med hänsyn tillika till att utformningen av Kungl. Maj:ts eller bostadsstyrelsens konkreta beslut inte i och för sig kan anses konstituera ett

nytt avtalsförhållande är det enligt utskottets mening möjligt att höja räntesatserna. Då vidare den av departementschefen företrädde uppfattningen framkommit först efter särskilda undersökningar är det knappast troligt att någon låntagare hibringals eller ens haft en klar uppfattning i frågan. Om skäligheten av att höja räntan torde inte råda några delade meningar. Utskottet förordar därför att räntan på förevarande tilläggsån höjs till 6 %, vilket med bifall till motionerna I: 324 och II: 428, I: 552 och II: 716 samt I: 567 och II: 729 bör ges Kungl. Maj:t till känna.»

dels utskottets hemställan under 20. bort ha följande lydelse:

»20. beträffande villkoren för tilläggsån att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 324 och II: 428, I: 552 och II: 716 samt I: 567 och II: 729, de två förstnämnda såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

11) beträffande *vissa åtgärder till följd av skuldökning* av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Turesson* (h) och fröken *Ljungberg* (h) som anser att det stycke i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med »Uttalandet innebär» och slutar med »rimlig tid» bort ha följande lydelse:

»Uttalandet innebär enligt utskottets mening bl. a. att statens fordran i anledning av den förut nämnda skuldökningen så till vida bör betraktas som villkorlig att det inte kan komma i fråga att driva in en uppkommen skuldökning om den allmänna kostnadsutvecklingen (paritetstalen) eller läget på ortens hyresmarknad icke medger att hyrorna kan höjas i den utsträckning som erfordras för att avveckla låneskulden inom avsedd tid. De företag som finansieras med statliga bostadslån bör icke riskera att försättas i en företagsekonomiskt ohållbar situation på grund av att förutsättningar för förrentning och amortering av paritets- och räntelån inte föreligger. I vilken mån fråga om betalningsansånd eller avskrivning av låneskuld aktualiseras, kan f. n. icke bedömas. Det är nödvändigt att Kungl. Maj:t närmare överväger förutsättningarna och formerna för sådana beslut och därvid särskilt beaktar, att beslut av här ifrågavarande slag skall baseras enbart på de ekonomiska förutsättningarna i det enskilda förvaltningsobjektet samt att besluten får samma ekonomiska effekt för alla byggherrekategorier. I avvaktan på sådan analys av formerna för den framtida handläggningen av bostadslånen, vilken samtidigt ger möjlighet att överblicka de ekonomiska verkningarna av den nya lånekonstruktionen, bör ett tillkännagivande endast anses utgöra grund för en provisorisk tillämpning.»

12) beträffande *service i bostadsområden* av herrar *Nyman* (fp), *Edström* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Mundebo* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 16 som börjar med »Förslaget i» och slutar med »sådana hus» bort ha följande lydelse:

»Utskottet noterar med tillfredsställelse att finansieringsfrågorna utreds. För att stimulera till initiativ vilkas genomförande snabbt kan ge även praktiska erfarenheter för en kommande definitiv lösning bör provisoriska låne-regler införas i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget i motionerna I: 574 och II: 724. Kungl. Maj:t bör ha att skyndsamt utfärda närmare föreskrifter därom.»

dels utskottets hemställan under 24. bort ha följande lydelse:

»24. beträffande service i bostadsområden att riksdagen med bifall till motionerna I: 574 och II: 724 samt med avslag å motionerna I: 108 och II: 154 samt I: 4 och II: 7, de två sistnämnda såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

13) beträffande *förbättringslånens användningsområde* av herr *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 16 som börjar med »Förslagen i» och slutar med »års riksdag» bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner att förbättringslån bör lämnas även personer med låga inkomster i enlighet med motionerna I: 322 och II: 415 samt II: 408.»

dels utskottets hemställan under 27. bort ha följande lydelse:

»27. beträffande förbättringslånens användningsområde att riksdagen bifaller motionerna I: 322 och II: 415 samt II: 408, de två förstnämnda såvitt nu är i fråga,»

14) beträffande *bostadsbyggandets omfattning i nyproduktionen*

a) av herrar *Nyman* (fp), *Edström* (fp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Mundebo* (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med »I fråga» och på s. 18 slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»I motionerna I: 324 och II: 428 har intagits ett program för bostadsbyggandet under åren 1968—1972. Enligt detta program bör bostadsbyggandet ha en omfattning av 100 000, 103 000, 108 000, 112 000 respektive 115 000 lägenheter för vardera åren 1968 t. o. m. 1972. I ovan nämnda motioner förordas även upprättandet av en konjunkturreserv om 10 000 lägenheter för vart och ett av åren under tidsperioden. Utskottet finner i likhet med motionärerna det i hög grad angeläget mot bakgrund av den rådande bristen på bostäder, bristerna i bostadsbeståndet och bostadsefterfrågan att bostads-

byggandet successivt ökas. Genom en femårsplanering ges reella möjligheter till en sådan ökning.

På en del orter har under senare tid uppstått vissa svårigheter att erhålla hyresgäster till nyproducerade lägenheter. Antalet sådana fall, som väckt stor uppmärksamhet, är dock obetydligt i förhållande till hela nyproduktionen och utgör inte någon anledning att upphöra med ökningen av igångsättningen av nya bostäder. De ansatser till köpmotstånd från bostadskonsumenternas sida som förekommit beror på att de höga hyrorna verkat avskräckande på de bostadssökande. Detta förhållande understryker angelägenheten av att byggnadskostnaderna begränsas genom ökat seriebyggande och bättre och långsiktigare planering samt att en viss minskning av lägenhetsytorna kommer till stånd.

Risken för påtagliga konjunkturförändringar talar enligt utskottets mening för att, som föreslås i motionerna I: 324 och II: 428, en särskild konjunkturreserv bör förberedas. Upprättandet av de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen underlättar möjligheterna härför. Utskottet tillstyrker sålunda och med hänsyn till vad utskottet anfört beträffande planeringsperiodens längd att riksdagen godkänner riktpunkter för det i nämnda motioner föreslagna bostadsbyggnadsprogrammet för åren 1968—1972 innefattande även en konjunkturreserv. Vad gäller bostadsbyggandet för innevarande år bör övervägas om inte konjunkturläget motiverar en ytterligare ökning av igångsättningen utöver 100 000 lägenheter.»

dels utskottets hemställan under 28. bort ha följande lydelse:

»28. beträffande bostadsbyggandets omfattning i nyproduktionen att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 165 och II: 217, I: 322 och II: 415 samt I: 333 och II: 405 ävensom med bifall till motionerna I: 324 och II: 428, de fyra förstnämnda och de två sistnämnda såvitt nu är i fråga,

a) medger att bostadslån för nybyggnad beviljas under år 1968 för högst 89 000 lägenheter och intill ett belopp av 1 890 000 000 kr. samt under vartdera av åren 1969 och 1970 för högst 89 000 lägenheter,

b) bemyndigar Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet besluta om utökning av nämnda ramar för långivningen under år 1968,

c) godkänner riktpunkter för ett ordinarie bostadsbyggnadsprogram enligt förslaget i motionerna I: 324 och II: 428,»

b) av herr *Kaijser* och fröken *Ljungberg*

c) av herr *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp).

15) beträffande *fördelningsmetoderna i fråga om pensionärs- och studentbostäder m. m.* av herr *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med »De konkreta» och slutar med »inte erforderlig» bort ha följande lydelse:

»De konkreta *fördelningsmetoderna* tas upp i motionerna I: 322 och II: 415, där förslag framställs om särskilda kvoter för pensionärs- och studentbostäder. Utskottet finner att de kommunala och regionala skillnaderna beträffande fördelningsunderlaget bättre kan beaktas om ramarna för dessa ändamål fördelas separat.

Ett bättre underlag för fördelningsbesluten är även i övrigt synnerligen påkallat. Kungl. Maj:t bör därför i enlighet med motionerna I: 322 och II: 415 vidta åtgärder i syfte att ge de ramfördelande myndigheterna ett bättre underlag för sina beslut.»

dels utskottets hemställan under 30. bort ha följande lydelse:

»30. beträffande *fördelningsmetoderna i fråga om pensionärs- och studentbostäder m. m.* att riksdagen med bifall till motionerna I: 322 och II: 415, såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

16) beträffande *medelsanvisning för markförvärvslån* av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Turesson* (h) och fröken *Ljungberg* (h) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 19 som börjar med »Utskottet har» och slutar med »II: 402 avstyrks» bort ha följande lydelse:

»Tungt vägande invändningar har vid 1967 års riksdag riktats mot införandet av statliga lån för *kommunala markförvärv*. Dessa invändningar kvarstår. På denna grund och med hänsyn även bortsett därifrån till den ringa prioritet som dessa lånemedel måste anses ha och till den i propositionen redovisade inte godtagbara medelsberäkningen med specialdestinerade medel avstyrker utskottet i enlighet med motionerna I: 328 och II: 402 Kungl. Maj:ts förslag.»

dels utskottets hemställan under 36. bort ha följande lydelse:

»36. att riksdagen med bifall till motionerna I: 328 och II: 402 avslår Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning till Lånefonden för kommunala markförvärv,»

Särskilt yttrande

av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Turesson* (h) och fröken *Ljungberg* (h) som anfört:

»Det uttalande som departementschefen gjorde i propositionen 1967: 100

att en viss förlängning av amorteringstiden kunde övervägas i de fall då på vissa orter hyrespolitiskt utrymme saknades för den förutsatta successiva ökningen av kapitalkostnaderna och att i ytterlighetsfall statens fordran kunde helt eller delvis efterskänkas kan enligt vår mening inte ges den vidsträckta tolkning som utskottet gjort (s. 15—16).

Utskottets på eget initiativ nu gjorda tolkning av Kungl. Maj:ts intentioner bekräftar enligt vår mening riktigheten av den kritik som från vår sida vid förra årets riksdag framfördes mot det nya paritetssystemet.»